

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Aktuelni psiho-socijalni izazovi u borbi protiv trgovine ljudima

- Migratorna kretanja i trgovina ljudima u kontekstu pridruživanja EU iz ugla NVO -

Beograd, 15. mart 2013.

ASTRA je, 15. marta 2013. godine, u Beogradu organizovala međunarodnu konferenciju „Aktuelni psiho-socijalni izazovi u borbi protiv trgovine ljudima”. Cilj konferencije bio je isticanje aktuelnih izazova u borbi protiv trgovine ljudima o kojima se retko govori među profesionalcima i donosiocima odluka, uprkos njihovom značaju za proces evropskih integracija naše zemlje. Konferencija je okupila više od sto domaćih i stranih stručnjaka, koji su se, na dva odvojena panela, bavili pitanjem iregularnih migracija i povezanosti ovog fenomena sa trgovinom ljudima, te pitanjem adekvatnog pristupa psihoterapijskom radu sa osobama koje su uspele da se izvuku iz lanca trgovine ljudima. Konferencija je organizovana uz podršku Evropske unije kroz program *Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava* (EIDHR).

Pred vama se nalaze zaključci o najvažnijim pitanjima i izazovima iz ove oblasti, kao i preporuka za poboljšanje stanja i dobre prakse koje su iznedrile adekvatne mehanizme za rad u oblasti migracija i trgovine ljudima.

Panel posvećen povezanosti (iregularnih) migracija i trgovine ljudima pod nazivom „Migratorna kretanja i trgovina ljudima u kontekstu pridruživanja EU iz ugla NVO” bio je podeljen na dve sesije. U prvoj sesiji je fokus bio na iregularnim migrantima koji se kreću ka državama EU migracionom rutom Turska – Grčka – Makedonija – Srbija – Hrvatska, a svoja iskustva su prezentovali predstavnici sledećih organizacija: Zaid Husain Hydari iz Helsinškog parlamenta građana i Tuba Dunder iz Fondacije za razvoj ljudskih resursa iz Turske, Eleni Pasia iz Grčkog saveta za izbeglice, Maja Varošlija iz NVO Otvorena porta – La Strada Makedonija i Žarko

Projekat Nisu na prodaju! Izgradnja konsenzusa o borbi protiv trgovine ljudima u Srbiji realizovala je NVO ASTRA-www.astra.rs uz finansijsku podršku Evropske unije kroz Program Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava (EIDHR).

Hadži Zafirov iz Udruženja mladih pravnika iz Makedinije, Munir Podumljak iz hrvatske organizacije Partnerstvo za društveni razvoj, Miroslava Jelačić iz Grupe 484 i Ivana Radović iz ASTRE iz Srbije. Na drugoj sesiji, akcenat je bio na državljanima Srbije, a diskutovalo se o praksi postupanja prema iregularnim migrantima, tražiocima azila i žrtvama trgovine ljudima u odabranim evropskim državama. Na ovoj sesiji su govorili Katalina Neacsu iz rumunske organizacije Adpare, Pablo Rojas Kopari iz Centra za prava migranata (MRCI) iz Irske, kao i Ivana Radović iz ASTRE i Vladimir Petronijević iz Grupe 484.

1) MIGRACIJE I TRGOVINA LJUDIMA

Važno je da se pravilno razume veza između iregularnih migracija i trgovine ljudima i da se u potpunosti uvaži činjenica da su osobe koje migriraju izložene dodatnim rizicima od trgovine ljudima. Ovo posebno važi za iregularne migrante. U literaturi se često navodi da se među mnogobrojnim grupama koje su u riziku da postanu žrtve trgovine ljudima ističu upravo i tražioci azila i iregularni migranti. Kontakti sa krijumčarima su posebno važan faktor. Moguće je i poznato da se ponekad koriste iste rute i angažuju isti izvršioci, kako za prebacivanje, prevoženje i sakrivanje krijumčarenih lica, tako i za prebacivanje, prevoženje i sakrivanje žrtava trgovine ljudima. Odluka o eksploataciji krijumčarenog lica može biti doneta i u nekoj od faza tranzita, ili tokom sakrivanja u zemlji destinacije, ako krijumčari, odnosno trgovci ljudima, procene da su okolnosti povoljne. Takođe, zabeleženi su i slučajevi da su trgovci ljudima žrtve vrbovali u izbegličkim kampovima.

Od 2011. godine, u Srbiji značajno raste broj iregularnih migranata (2.500 u 2010. godini, u poređenju sa procenjenih 9.500-10.000 u 2011. tj. 15.000-18.000 u 2012. godini), koji su u pravilu u tranzitu prema zemljama Evropske unije. Migranti u najvećem broju dolaze preko Turske, Grčke i Makedonije, a reč je o izbeglicama i migrantima sa područja većeg broja azijskih i afričkih zemalja. Ruta kojom se kreću naziva se istočno-mediteranskom, a njen ogranak koji započinje u Makedoniji – zapadno-balkanskom rutom. Istočno-mediteranska ruta jedna je od onih kojom najveći broj iregularnih migranata ulazi u Evropsku uniju, a njen relativni značaj posebno je porastao otkako je u 2010. godini drastično smanjen obim iregularnih migracija preko Italije i Malte, tzv. centralno-mediteranskom rutom. U prethodnom periodu, za izlazak iz Srbije dominantno je bila korišćena kopnena granica prema Mađarskoj, odakle su se iregularni migranti kretali dalje prema državama Evropske unije. Međutim, usled bolje obezbeđenosti mađarske granice i značajno izmenjenih prilika u pogledu tretmana iregularnih migranata u Mađarskoj, počev od 2012. godine, sve aktuelniji postaje pravac kretanja preko Hrvatske. Konfiguracija terena, razrađene rute krijumčara i dovoljna propustljivost

granica stvaraju pogodno tlo da zapadno-balkanska ruta i dalje ostane značajna putanja iregularnih migracija prema Evropskoj uniji.

Tražioc azila u zemljama regiona u najvećem broju putuju zajedno sa iregularnim migrantima i deo su istih (etničkih i migrantskih) zajednica. Oni koji imaju neku vrstu identifikacionog dokumenta prava su retkost. Većina tražilaca azila, dakle, kroz zemlje regiona putuje koristeći kanale krijumčarenja ljudima. Pa ipak, ni u jednoj od ovih zemalja ne postoje uspostavljeni mehanizmi identifikacije žrtava trgovine ljudima među iregularnim migrantima i nigde, sa izuzetkom Turske i Srbije, ne postoje potvrđeni slučajevi žrtava trgovine ljudima u populacijama iregularnih migranata, iz kojih dolazi i najveći broj tražilaca azila.

U kontekstu trgovine ljudima, postoje specifični faktori rizika koji se vezuju za iregularne migracije i migrante, pa je potrebno da sistem borbe protiv trgovine ljudima prepozna te faktore, a tražioce azila i iregularne migrante uvrsti među posebno ranjive grupe. Ono što iregularne migrante čini posebno ranjivim jeste činjenica da su njihova putovanja često dugoročni poduhvati, da putuju sa ograničenim novčanim sredstvima, u velikoj su meri zavisni od krijumčara ljudima, obično ne poznaju jezik i generalno slabo poznaju ili uopšte ne poznaju zemlje tranzita i zemlje destinacije.

Procene iz 2010. godine govore da je oko 214 miliona ljudi uključeno u međunarodne migracijske tokove.¹ Značajan broj međunarodnih migranata doživi teška kršenja svojih ljudskih prava. Podaci Interpola izneseni prethodnih godina na konferencijama koje su se bavile temom ilegalnih migracija govore da je reč o broju od oko 10% svih međunarodnih migranata.

Na početku uspostavljanja nacionalnog sistema borbe protiv trgovine ljudima u Srbiji, zbog tradicionalnog razumevanja problema trgovine ljudima kroz prizmu ilegalnih migracija, kao i zbog činjenice da su žrtve koje su u to vreme otkrivane u našoj zemlji bile prevashodno strane državljanke, u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova je napravljena jasna i čvrsta veza između službi koje se bave sprečavanjem ilegalnih migracija i službi koje se bave borbom protiv trgovine ljudima. Kasnija promena trenda u vezi sa poreklom žrtava trgovine ljudima promenila je značaj ove institucionalne veze, ali sada postoji potreba za reafirmisanjem koordinacije između službi koje se bave migracijama i službi koje se bave prevencijom i sprečavanjem trgovine ljudima, i to na širem, međuresornom i intersektorskom nivou. Jednako je važno da se i saradnja među državama odvija na osnovu istih mehanizama međuresorne i intersektorske saradnje.

¹ IOM (2011): *World Migration Report 2011: Communicating Effectively About Migration*, str. 49.
http://publications.iom.int/bookstore/free/WMR2011_English.pdf

U Srbiji je i dalje dominantan trend interne trgovine domaćim državljanima i državljanima, ali se beleže naznake novih trendova, koje jasno ukazuju na značaj veze između migracija i trgovine ljudima: A. Posle nekoliko godina fokusa na internoj trgovini ljudima, ponovo se identifikuju prekogranični slučajevi. Centar za zaštitu žrtava trgovine ljudima je 2012. godine zabeležio veći broj slučajeva eksploatacije žrtava trgovine ljudima u stranim zemljama u odnosu na internu eksploataciju. Vrbovanje i eksploataciju naših državljanke/državljana u zemljama Zapadne Evrope bi posebno trebalo istražiti u kontekstu olakšanog ulaska u države EU posle vizne liberalizacije. Nedavno je u Švedskoj zabeležen i prvi slučaj iskorišćavanja tražiteljke azila iz Srbije. Reč je o prinudnom oduzimanju socijalnih beneficija koje pripadaju tražiocima azila, a okolnosti slučaja ukazuju i na moguću širu pojavu – trgovinu državljanima Republike Srbije koji u zemljama EU podnose zahteve za azil. B. Ministarstvo unutrašnjih poslova Austrije nedavno je otkrilo prve slučajeve radne i seksualne eksploatacije iregularnih migranata na ruti od Turske do Austrije, dakle, na ruti koja prelazi i teritoriju Republike Srbije.²

Ukupno gledano, kako se efekti (posledice) migracionih kretanja rutom od Turske prema Hrvatskoj beleže u svim pomenutim zemljama, ova konferencija je okupila predstavnike nevladinih organizacija iz Turske, Grčke, Makedonije, Srbije i Hrvatske, koje su posvećene zaštiti migranata i borbi protiv trgovine ljudima, kako bi kroz neposrednu razmenu iskustava i informacija bolje upoznali postojeći sistemi zbrinjavanja migranata i žrtava trgovine ljudima i pokušali da definišu preporuke za unapređenje postojećih institucionalnih okvira i praksi.

2) PREPORUKE

2.1. Saradnja među sistemima azila i upravljanja migracijama i borbe protiv trgovine ljudima

Potrebno je nastaviti, ojačati i proširiti novu inicijativu zajedničkih radionica državnih organa i organizacija civilnog društva u Srbiji, koji, s jedne strane, rade u oblasti borbe protiv trgovine ljudima, a s druge strane, u oblasti migracija i azila. Generalno, potrebno je unaprediti koordinaciju među državnim sistemima nadležnim za azil i upravljanje migracijama i za borbu protiv trgovine ljudima. Neophodno je među državnim službenicima nadležnim za postupanje sa iregularnim migrantima i tražiocima azila uvećati znanje o trgovini ljudima i posebno o identifikaciji žrtava. Jednako je važno da se uspostavi mehanizam postupanja prema osobama koje su istovremeno i izbeglice i žrtve trgovine ljudima, počevši od njihovog primarnog zbrinjavanja pa do svih drugih aspekata zaštite i podrške. Takođe je veoma važno da se među iregularnim migrantima i tražiocima

² <http://www.akter.co.rs/29-bezbednost/31860-razbijena-kriminalna-grupa-sa-ogrankom-u-srbiji.html>

azila kontinuirano sprovode aktivnosti prevencije. Ovakvim aktivnostima ne samo da će biti uvećane mogućnosti identifikacije žrtava među iregularnim migrantima i tražiocima azila, već će i rizici od trgovine ljudima u tim migrantskim zajednicama biti umanjeni.

2.2. Saradnja između država u regionu i saradnja sa zemljama destinacije

Očividno se prepoznaje potreba za intenzivnijom i ažurnijom razmenom informacija sa relevantnim službama iz zemalja destinacije iregularnih migranata i žrtava trgovine koje dolaze iz Srbije ili su bile u tranzitu preko teritorija Republike Srbije. Isto tako, jasno je prepoznata potreba za boljom razmenom informacija među državnim organima zemalja u regionu. Naime, često se događa da državni organi Srbije relevantne informacije pribavljaju iz javnih medija pre nego putem zvaničnih kanala komunikacije.

Državnim organima Republike Srbije preporučuje se da formulišu i upute zvanične inicijative prema državama regiona i državama Evropske unije, radi uspostavljanja novih i operativnog unapređenja postojećih mehanizama razmene informacija i saradnje u oblasti upravljanja migracijama i borbe protiv trgovine ljudima. Svim drugim relevantnim nacionalnim akterima preporučuje se da pomognu i podrže pokretanje i sprovođenje ovakvih inicijativa.

Potrebno je u sve relevantne aktivnosti saradnje i zajedničkog rada nevladinih organizacija i državnih organa u regionu uključiti i ključne aktere iz zemalja destinacije i zemalja porekla, budući da efekti zajedničkih aktivnosti i regionalne saradnje ne mogu biti potpuni i u pravoj meri održivi ukoliko se ne ostvari učešće i saradnja ključnih aktera iz zemalja porekla, tranzita i destinacije.

Kako bi se obezbedilo efikasnije i održivo rešenje za unapređenje položaja iregularnih migranata u regionu, potrebna je mnogo snažnija saradnja svih zemalja tranzita i zemalja Zapadne Evrope, koje su najčešće zemlje destinacije, na bazi principa solidarnosti i zajedničkog interesa, a sa ciljem da se omogući proces regularizacije, otvore nove mogućnosti legalnih migracija i obezbedi pun pristup osnovnim ljudskim pravima za sve (iregularne) migrante.

2.3. Upravljanje podacima

U regionu Zapadnog Balkana, prethodnih godina dosta je sredstava uloženo u izgrađivanje baza i druge mehanizme upravljanja podacima. Međutim, danas, kada nezavisni istraživači pokušavaju da dođu do određenih podataka o trgovini ljudima

i/ili migracijama, s pravom se otvara pitanje koliko su te baze funkcionalne i da li uopšte postoje.

Potrebno je suštinski unaprediti mehanizme upravljanja podacima, a da bi se to postiglo neophodno je da poslove objedinjavanja, koordinacije i analize podataka obavljaju nezavisna stručna tela dok bi se poslovi državnih organa i institucija u oblasti upravljanja podacima trebali svesti na evidentiranje i izveštavanje o relevantnim podacima iz područja njihove neposredne nadležnosti.

2.4. Uloga nevladinih organizacija

Nevladine organizacije treba da ojačaju svoje *watchdog* funkcije i funkcije monitoringa: potrebno je da aktivnosti nadgledanja, praćenja i analize rada državnih organa i javnih institucija stalno budu jedno od prioritetnih polja rada organizacija civilnog društva u oblastima trgovine ljudima i migracija. Pored ostalih, takve aktivnosti su među najvažnijim instrumentima za unapređenje principa vladavine prava u zemljama regiona uopšte, a posebno u vezi sa oblastima upravljanja migracijama i borbe protiv trgovine ljudima.

Istovremeno, važno je jačati i održavati programe direktne podrške migrantima i žrtvama trgovine ljudima, a gde je potrebno uspostaviti i nove, posebno tamo gde ne postoje državni kapaciteti za pružanje usluga direktne podrške.

Nevladine organizacije treba da imaju važnu ulogu i u procesima podizanja svesti i izgradnje kapaciteta kod svih aktera uključenih u ove oblasti.

2.5. Vladavina prava u oblasti migracija i borbe protiv trgovine ljudima

Važno je da se sve aktivnosti u vezi sa sprečavanjem ilegalnih migracija i suzbijanjem trgovine ljudima odvijaju u punom skladu sa međunarodnim standardima poštovanja ljudskih prava. Posebno je važno da se u ime sprečavanja ilegalnih migracija i borbe protiv trgovine ljudima ne ugrožavaju ljudska prava iregularnih migranata i žrtava trgovine ljudima. Isto tako, borba protiv trgovine ljudima ili protiv zloupotrebe azilnog postupka ne sme biti izgovor za sprovođenje još restriktivnije migracione politike.

Državnim organima zemalja u regionu preporučuje se da odmah i neodložno preduzmu korake koji će dovesti do suštinskog unapređenja u pogledu poštovanja međunarodnih sporazuma i konvencija i nacionalnih zakonskih propisa u oblastima migracija i borbe protiv trgovine ljudima. U aktuelnoj situaciji već i samo poštovanje postojećih zakona i potvrđenih međunarodnih sporazuma dovelo bi do

značajnih unapređenja u zaštiti prava žrtava i prava migranata i veće efikasnosti relevantnih nacionalnih sistema.

Istovremeno, neophodno je unaprediti zakonsku regulativu u više država regiona, uključujući i Srbiju, na način koji će obezbediti punu usklađenost sa međunarodnim standardima, ali prvenstveno radi unapređenja postojećih praksi i povećanja efikasnosti sistema zaštite i podrške. U tom kontekstu, važno je u što skorije vreme i na adekvatan način dovršiti započete procese zakonskih reformi, ili takve procese započeti i u potpunosti sprovesti, i potom obezbediti punu primenu novousvojenih zakona.

2.6. Aktivnosti podizanja svesti i izgradnje podržavajućih stavova

Nevladine organizacije slažu se da je i dalje potrebno i veoma važno raditi na promeni percepcija u vezi sa iregularnim migrantima, izbeglicama i žrtvama trgovine ljudima, posebno imajući u vidu proteste lokalnog stanovništva u sredinama u kojima su tražioci azila smešteni ili gde se najavljuje izgradnja novih smeštajnih objekata. Preporučuju se dalje aktivnosti nevladinih organizacija u tom kontekstu, posebno sa ciljem podizanja svesti i promene percepcija kod državnih službenika uključenih u direktan rad sa ovim grupama.

2.7. Postupanje sa maloletnicima bez pratnje

U postupanju sa maloletnim licima bez pratnje, kao i sa maloletnim žrtvama trgovine ljudima, potrebno je uvek i na prvom mestu voditi se principom najboljeg interesa deteta.

Način postupanja sa maloletnim migrantima bez pratnje ne može biti primarno određen činjenicom da je dete izrazilo ili nije izrazilo nameru da zatraži azil.

Prvenstveno je važno obezbediti da deca žrtve trgovine ljudima i deca iregularni migranti bez pratnje razumeju svoja prava. Odgovarajuću pažnju potrebno je posvetiti adekvatnom objašnjenju koncepta azila u postupanju sa svakim pojedinačnim detetom, odnosno, ako je reč o detetu žrtvi trgovine ljudima, osigurati primenu svih oblika zaštite, koji pripadaju maloletnicima po osnovu standarda uspostavljenih u ovoj oblasti.

2.8. Usluge podrške žrtvama trgovine ljudima i kompenzacija za žrtve

Potrebno je uspostaviti održive socijalne usluge podrške žrtvama trgovine ljudima kako zaštita žrtava ne bi, kako je sada slučaj, u potpunosti ili u najvećoj meri zavisila od aktuelnog obima projektnih aktivnosti relevantnih nevladinih organizacija. Jednako je potrebno uspostavljanje finansijskog instrumenta koji će

upotpuniti postojeće zakonske i pravosudne mehanizme kompenzacije za žrtve i omogućiti stvarnu kompenzaciju za žrtve trgovine ljudima u praksi.

2.9. Podrška za izlazak iz iregularnog statusa i umanj enje rizika od trgovine ljudima

Kako bi se unapredio status iregularnih migranata, veoma je važno omogućiti pristup različitim uslugama podrške i zaštiti njihova osnovna ljudska prava. Time se umanjuje njihova ranjivost i izloženost različitim rizicima, uključujući i rizike od trgovine ljudima. U Srbiji je sistem podrške siromašnim i ranjivim iregularnim migrantima još uvek nedovoljno razvijen. Na zakonu zasnovani represivni postupci prema ovim migrantima ne smeju negativno uticati na puno poštovanje njihovih ljudskih prava. Potrebno je obezbediti da represivne mere budu upotunjene sa odgovarajućim merama zbrinjavanja, zaštite i podrške. U istom kontekstu, važno je da se nastave i ojačaju naponi koji će dovesti do izgradnje efikasnog i pravičnog sistema azilne zaštite u Republici Srbiji.

3) TRAŽIOCI AZILA, IREGULARNI MIGRANTI I ŽRTVE TRGOVINE LJUDIMA: SITUACIJA U ZEMLJAMA BALKANSKE RUTE

TURSKA

Turska primenjuje Konvenciju o statusu izbeglica sa tzv. geografskim ograničenjem, što znači da u Turskoj status mogu dobiti samo izbeglice iz evropskih zemalja. Ovo je u oštroj suprotnosti sa realnošću: izbeglice u Turskoj u najvećem broju dolaze iz azijskih i afričkih zemalja. Četiri najbrojnije grupe čine izbeglice iz Iraka, Irana, Avganistana i Somalije. Ukupan broj tražilaca azila u periodu od 2005. do 2012. povećan je četiri puta. U 2012. godini, oko 32.600 osoba je zatražilo azil u Turskoj. Za njih u Turskoj, međutim, ne postoji perspektiva dugoročnog rešenja, odnosno perspektiva integracije. U takvoj situaciji, postupak utvrđivanja izbegličkog statusa za ove ljude sprovodi UNHCR, a jedina dostupna mogućnost dugoročnog rešenja za one kojima bude odobren izbeglički status jeste program preseljenja u treće zemlje. Međutim, kapaciteti tog programa su znatno manji od realnih potreba, pa mnoge osobe kojima UNHCR odobri izbeglički status u Turskoj žive u nekoj vrsti pravno nedovršenog statusa, na primer, bez ikakve mogućnosti da se legalno zaposle. Pozitivan pomak predstavlja mogućnost donošenja novih zakonskih propisa: od 2012. godine, u parlamentarnoj proceduri se nalazi novi predlog zakona o strancima i međunarodnoj zaštiti.

Poseban status danas u Turskoj imaju izbeglice iz Sirije, koje uživaju status privremene zaštite u skladu sa odredbama relevantne EU direktive. Trenutno u Turskoj ima oko 300.000 izbeglica iz Sirije. Veoma je različit položaj Sirijaca koji su u Tursku ušli sa važećim dokumentima i onih koji su ušli iregularno. Iregularni

Projekat Nisu na prodaju! Izgradnja konsenzusa o borbi protiv trgovine ljudima u Srbiji realizovala je NVO ASTRA-www.astra.rs uz finansijsku podršku Evropske unije kroz Program Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava (EIDHR).

migranti su smešteni u 15 izbegličkih kampova u provincijama koje se graniče sa Sirijom, dok se još oko 100.000 osoba nalazi u urbanim sredinama i za njih je otvorena mogućnost da nakon tri meseca podnesu zahtev za dobijanje dozvole stalnog boravka. Međutim, generalno, ni jedni ni drugi nisu zadovoljni svojim statusom i često traže mogućnosti daljeg putovanja prema zemljama Evropske unije. S druge strane, dobar deo ovih ljudi nada se završetku sukoba i povratku u Siriju.

U Turskoj postoje samo dve posebne ustanove za smeštaj maloletnih tražilaca azila bez pratnje, tako da su u većini gradova maloletni tražioci azila bez pratnje smešteni u druge ustanove za decu, mahom u domove za decu bez roditeljskog staranja. Glavni problem, kao i kod odraslih, predstavljaju prepreke koje otežavaju pristup sistemu azila. Prema rečima predstavnika nevladine organizacije, kada maloletnik bez pratnje uspe da uđe u sistem, njegov položaj je relativno povoljan.

Ne postoji formalni mehanizam za potvrđivanje srodstva sa odraslim osobama koje su navodni srodnici maloletnika. Generalno, čini se da UNHCR u okolnostima kada postoje određene sumnje pokazuje više obazrivosti i u takvim slučajevima uspostavlja i vodi posebni dosje za maloletnika. Međutim, postoje i slučajevi kada su maloletnici u porodicama tražilaca azila, odlukama državnih organa, izdvojeni iz porodice i stavljeni pod starateljstvo države.

TRGOVINA LJUDIMA. U Turskoj ne postoji mehanizam identifikacije domaćih žrtava trgovine ljudima: državljani Turske se, po pravilu, ne identifikuju kao žrtve trgovine. Otuda, 99% identifikovanih žrtava trgovine ljudima su strani državljani i 99% su žene. Od 2006. godine beleži se gotovo stalni pad broja identifikovanih žrtava (246 u 2006, a 39 u 2012). Izraziti pad broja identifikacija u periodu od 2006-2008. praćen je i velikom promenom u nacionalnoj strukturi žrtava: u periodu od 2004. do 2007. godine većinu žrtava činile su državljanke Moldovije, Rusije i Ukrajine, a od 2008. godine to su državljanke Turkmenistana, Uzbekistana i Kirgizstana.

Identifikacija žrtava trgovine ljudima sprovodi se samo među (iregularnim) migrantima, i to u policijskim racijama u objektima koji su identifikovani kao lokacije na kojima se organizuje prostitucija. Većina žrtava je, dakle, eksploatisana u okviru seksualne industrije. Neke seksualne radnice bivaju identifikovane kao žrtve trgovine ljudima, a neke se jednostavno deportuju. Teško je pretpostaviti koliki je broj neprepoznatih žrtava među migrantkinjama koje se posle hapšenja odmah deportuju. Slučajevi (potencijalnih) žrtava trgovine ljudima među tražiocima azila se retko otkrivaju. Takve identifikacije događaju se „slučajno”, jer poseban mehanizam identifikacije ne postoji.

Maloletne identifikovane žrtve smeštaju se u prihvatilišta, kojih je samo nekoliko na teritoriji čitave Turske, i tu ostaju od nekoliko dana do nekoliko nedelja ukoliko proces repatrijacije teče uobičajenim tokom. Ukoliko se u tom procesu pojave neki problemi ili repatrijaciju uopšte nije moguće sprovesti, maloletna žrtva se premešta u neki od domova za nezbrinutu decu. Takvih je slučajeva, međutim, bilo tek nekoliko.

GRČKA

Grčka je suočena sa ogromnim brojem tražilaca azila, ali i nevladine organizacije procenjuju da malo njih zaista želi da ostane u Grčkoj. U svakom slučaju, broj pozitivnih prvostepenih odluka u postupku azila manji je od 1%. Pozitivnim pomakom ocenjuje se činjenica da je broj pozitivnih odluka u drugostepenom postupku sada porastao na oko 20%. Međutim, tražioci azila veoma dugo, čak i godinama, čekaju na donošenje odluke o njihovom zahtevu za azil. Postoje primeri tražilaca azila koji čekaju i 10 godina da bi njihov zahtev bio razmotren. Pored svega, koordinacija nadležnih institucija je problematična, pa se tražioci azila mogu naći u nepovoljnom položaju jer ne postoji dovoljan nivo saradnje i koordinacije između, na primer, Ministarstva zdravlja koje je nadležno za smeštaj u prihvatne centre i Ministarstva unutrašnjih poslova koje je nadležno za postupak utvrđivanja izbegličkog statusa.

Očekuje se usvajanje nove zakonske regulative o azilu, a sistem sada funkcioniše na osnovu predsedničkog ukaza. Duž granice postoji veliki broj pritvornih centara, a evropske institucije su često kritikovale uslove boravka u tim centrima, a Evropski sud za ljudska prava je doneo nekoliko presuda u kojima je utvrđena odgovornost Grčke za kršenje ljudskih prava migranata. Takođe, u takvim okolnostima, veoma je teško identifikovati osobe kojima je potrebna posebna zaštita. Ne postoje nikakvi zvanični mehanizmi prepoznavanja vulnerabilnih porodica i pojedinaca, a identifikaciju sprovode jedino nevladine organizacije koje imaju pristup centrima za pritvor.

Većina maloletnika bez pratnje boravi u smeštajnim jedinicama sa odraslim osobama koje su istog etničkog (nacionalnog) porekla. Ukupni kapaciteti centara (700 mesta) izrazito su nedovoljni. Posebno je mali broj smeštajnih mesta za maloletnike bez pratnje, pa tako, u Solunu postoji samo jedan centar sa 28 smeštajnih mesta (i taj centar vodi nevladina organizacija). Za postavljanje staratelja maloletnicima bez pratnje nadležan je javni tužilac, ali se u praksi često dešava da maloletnik bez pratnje nema postavljenog staratelja. Tačnije, praksa je takva da se maloletnicima starijim od 14 godina staratelji ne postavljaju. Takođe, ne postoji mehanizam za potvrđivanje srodstva sa odraslim osobama sa kojima maloletnici putuju ili kada se pojave kao srodnici dece koja su smeštena kao maloletnici bez pratnje. (Prihvata se pretpostavka o srodstvu.) Nevladine

*Projekat **Nisu na prodaju! Izgradnja konsenzusa o borbi protiv trgovine ljudima u Srbiji** realizovala je NVO ASTRA-www.astra.rs uz finansijsku podršku **Evropske unije** kroz Program Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava (EIDHR).*

organizacije su zabeležile neke slučajeve maloletnica koje su prišle organizacijama kako bi izjavile da nisu deo neke porodice i, na primer, da su tu u okviru prinudnog bračnog aranžmana. U takvim okolnostima, sudbine pojedinačnih maloletnika veoma su različite: veliki broj maloletnika bez pratnje nestaje odmah nakon što bude smešten u nekom centru, dok u drugim slučajevima neki maloletnici žive u Grčkoj godinama i školuju se, pa postoje i slučajevi uspešnih studenata (avganistanskog porekla) na grčkim univerzitetima.

TRGOVINA LJUDIMA. U 2010. godini u Grčkoj su otkrivena 64 slučaja trgovine ljudima, a identifikovane su 94 žrtve. U 2011. identifikovano je 97 žrtava. Većina žrtava bili su državljani Rumunije i Bugarske. Novi zakon koji reguliše procedure identifikacije žrtava trgovine ljudima, koji je u potpunosti usklađen sa relevantnim propisima Evropske unije usvojen je 2011. godine. Međutim, sprovođenje novih procedura identifikacije u praksi još uvek nije započeto.

BJR MAKEDONIJA

Zvanični statistički podaci o iregularnim migrantima u Makedoniji izrazito su sporni. Nevladine organizacije procenjuju da je stvarni broj iregularnih migranata 3-4 puta veći od zvanično registrovanog broja. Jedna od posledica ovakvog stanja jeste i činjenica da u jednom makedonskom selu, nedaleko od tromede sa Kosovom i jugoistočnom Srbijom, mesecima živi oko 400 neregistrovanih migranata.

Najviše tražilaca azila dolazi iz Avganistana, Pakistana i Somalije (mali je broj tražilaca nekog drugog porekla). Za 99% tražilaca azila Makedonsko udruženje mladih pravnika obezbeđuje besplatnu pravnu pomoć. Broj tražilaca azila u 2012. je otprilike dvostruko porastao u odnosu na prethodne dve godine, i iznosio je 1.103 osobe. Nije odobren nijedan status međunarodne zaštite i po oceni MUMP-a ovo je rezultat manjka političke volje makedonskih vlasti da problemu pružanja azilne zaštite u Makedoniji pristupe na ozbiljan način. MUMP tvrdi da državni organi svojim (ne)delovanjem podstiču tražioce azila da što pre napuste Makedoniju.

Kada je reč o maloletnicima bez pratnje, formalno su stvari postavljene tako da bi maloletnici bez pratnje trebalo da imaju posebnu pažnju i prioritet u sprovođenju azilnog postupka. Međutim, tokom svoje dvoipogodišnje prakse pružanja pravne pomoći tražiocima azila, pravnici Makedonskog udruženja mladih pravnika nijednom nisu sreli staratelja nekog maloletnog tražioca azila bez pratnje. Maloletnici bez pratnje su smešteni sa drugim tražiocima azila, a državni organi od MUMP-a nikada ne zahtevaju pravnu pomoć u slučajevima maloletnih tražilaca azila. Otuda postoji sumnja da se staratelji postavljaju samo formalno, a da se državni organi zapravo ni na kakav način ne angažuju oko pružanja pomoći maloletnim tražiocima azila bez pratnje. MUMP nastoji da izazove pozitivne

promene podstičući kancelariju Unicefa u Makedoniji da ovom problemu pokloni odgovarajuću pažnju.

U slučaju da tokom redovnog intervju u postupku utvrđivanja izbegličkog statusa službenici MUP-a ustanove da postoji sumnja u pogledu srodničke veze deteta sa odraslim članovima neke porodice, sprovode se zasebni intervjui sa detetom i sa njegovim (navodnim) roditeljem ili drugim srodnikom. Ukoliko se sumnje ne otklone, Ministarstvo o tome obaveštava MUMP i to je jedina praksa koja za sada postoji. Nejasni su mogući ishodi takvog postupanja, i ne postoje nikakve posebne formalne procedure sa ovim u vezi.

TRGOVINA LJUDIMA. Do 2005. godine, žrtve trgovine ljudima u Makedoniji u najvećoj meri bile su državljanke Bugarske, Moldavije, Rusije i nekih drugih zemalja, dok je od 2006. godine trend sasvim promenjen pa su žrtve uglavnom domaće državljanke, a trgovina se odvija unutar Makedonije i u pravilu na relaciji istok–zapad. U 2010. godini identifikovano je 12 žrtava, u 2011. 11, a u 2012. 8 žrtava trgovine ljudima. Žrtve su većinom maloletne osobe, tj. devojčice i žene starosti od 12 do 26 godina, većinom iz ruralnih sredina. Dominantan je tip eksploatacije koji uključuje i seksualnu i radnu eksploataciju. U 2012. otkriven je prvi slučaj radne eksploatacije muškaraca. S druge strane, ne postoje žrtve identifikovane među tražiocima azila i iregularnim migrantima. Međutim, nedavno je otkriven slučaj koji ukazuje na moguću trgovinu ljudima radi radne eksploatacije: u jednom selu u zapadnoj Makedoniji otkrivena je grupa iregularnih migranata koji su tamo boravili nekoliko meseci i radili kao pastiri i u poljoprivrednim radovima. Pretpostavlja se da su bili ostali bez novca i da su hteli da zarade za dalji put ka Zapadnoj Evropi.

U Makedoniji postoji samo jedno sklonište za žrtve trgovine ljudima, a kako maloletne osobe čine gotovo 80% svih žrtava u periodu od 2010-2012. godine, posebna je pažnja posvećena prilagođavanju smeštajnih kapaciteta i programskih aktivnosti oporavka njihovom uzrastu. Programe sprovode nevladine organizacije, ali u saradnji sa centrima za socijalni rad u mestima porekla žrtava. Ne postoji državni fond za kompenzaciju za žrtve trgovine ljudima.

SRBIJA

Broj tražilaca azila u Srbiji je naglo porastao u 2011. godini, (sa 522 2010. godine na 3134, koliko je zabeleženo 2011), mada je i u prethodnim godinama stalno bio prisutan uzlazni trend. U 2012. godini ovaj broj je bio nešto niži (2732), ali je ostao veoma visok i oko pet puta veći nego u 2010. godini. U istom periodu beleži se i veliki rast broja iregularnih migranata (mada su statistike o iregularnim migrantima manje pouzdane i nepotpune). Republika Srbija se sada priprema za projekat koji će omogućiti uvođenje sistema za prikupljanje biometrijskih podataka

Projekat Nisu na prodaju! Izgradnja konsenzusa o borbi protiv trgovine ljudima u Srbiji realizovala je NVO ASTRA-www.astra.rs uz finansijsku podršku Evropske unije kroz Program Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava (EIDHR).

od svih lica koja se zateknu u ilegalnom prelasku granice, u skladu sa EURODAC standardima.

Postojeći trendovi proizvode snažan pritisak na sistem azila u Srbiji, a problemi su posebno vidljivi u oblasti primarnog prihvata i smeštaja. Uprkos otvaranju drugog centra za azil, smeštajni kapaciteti su ostali nedovoljni. Postoji jasna potreba za otvaranjem još jednog centra. Aktivnosti u tom smeru traju već nekoliko meseci, ali nisu dovele do otvaranja trećeg centra, pa je nedavno otvoreno prihvatilište u privatnoj seoskoj kući nedaleko od Centra za azil u Bogovađi. Krajem 2012. godine odobrena su prva tri izbeglička statusa. (Profil tih tražilaca bio je poprilično netipičan u odnosu na najveći broj tražilaca azila u Srbiji: svi su imali lične dokumente i u Srbiju su ušli na regularan način.) Inače, broj podnetih zahteva i obavljenih intervjua i u 2011. i u 2012. bio je višestruko manji od broja izraženih namera za traženje azila, što i u tom aspektu jasno ukazuje na nedovoljne kapacitete i nedovoljno efikasan proces utvrđivanja izbegličkog statusa. Besplatnu pravnu pomoć obezbeđuju dve nevladine organizacije.

Saznanja ovih nevladinih organizacija govore o tome da je postupak posebno spor kada su u pitanju maloletnici bez pratnje. Ovo je povezano i sa činjenicom da se staratelji ne postavljaju ažurno i da retko posećuju svoje štíćenike. U Srbiji postoje dva centra za smeštaj maloletnih stranih lica bez pratnje i oba se nalaze u okviru domova za vaspitanje dece i omladine – u Beogradu i u Nišu. Nadležnost ovih centara jeste samo primarni prihvata, ali se maloletni stranci u tim centrima zadržavaju zapravo znatno duže i taj period boravka sada je duži nego ranije. Ukupan smeštajni kapacitet dva centra iznosi 22 mesta (12 u Beogradu i 10 u Nišu), međutim, ne postoje odgovarajući uslovi za smeštaj ženske dece. Kako je potreba za smeštajem devojčica u dosadašnjoj praksi bila veoma retka, to se nije pojavljivalo kao praktični problem od većeg značaja, a u pomenutim retkim prilikama boravak se obezbeđivao u drugim delovima ovih ustanova, u jedinicama koje su predviđene za smeštaj devojčica. Problem smeštaja za strane devojčice bez pratnje ipak nije adekvatno rešen. Maloletnici koji izraze nameru da traže azil, kada se pojavi slobodno mesto i steknu drugi uslovi, iz centara u Beogradu i Nišu upućuju se u jedan od dva centra za azil u Srbiji. Položaj onih maloletnika koji ne izraze nameru da traže azil generalno je nepovoljniji, a unapređenju mehanizma za njihovu repatrijaciju potrebno je pokloniti odgovarajuću pažnju.

Što se tiče trgovine ljudima, u periodu od 2001-2003. godine žrtve trgovine ljudima u Srbiji bili su u većini slučajeva strane državljanke i to većinom žene iz Moldavije, Ukrajine, Rusije, Bugarske i drugih zemalja istočne Evrope. Od 2005-2006, u vezi sa poreklom žrtava trgovine, u Srbiji se trend bitno menja, a ista pojava se beleži i u nekim drugim državama regiona (na primer, Makedoniji). Poslednjih godina, domaće državljanke i državljani se dominantno identifikuju kao žrtve, a čitav

*Projekat **Nisu na prodaju! Izgradnja konsenzusa o borbi protiv trgovine ljudima u Srbiji** realizovala je NVO ASTRA-www.astra.rs uz finansijsku podršku **Evropske unije** kroz Program Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava (EIDHR).*

proces trgovine ljudima (od vrbovanja preko tranzita do eksploatacije) se u većini slučajeva odvija unutar granica Srbije.

U periodu od 2010. do 2012. na godišnjem nivou identifikuje se oko 80 do 90 žrtava trgovine ljudima. Maloletnici čine oko jedne trećine svih identifikovanih žrtava, a poslednjih godina njihov udeo dostiže i do 50 odsto, a udeo žena je tipično između 80 i 90 odsto, s tim da je taj broj niži onih godina kada se otkriju slučajevi radne eksploatacije muškaraca koji uključuju veliki broj žrtava. Muškarci su dominantno žrtve radne eksploatacije, a njihov profil je drugačiji od tipičnog profila žena koje su identifikovane žrtve trgovine ljudima. Kod žene je, naime, često prisutno prethodno iskustvo nasilja u porodici ili u partnerskoj vezi. Takođe, one češće dolaze iz siromašnih i marginalizovanih sredina i češće su slabije obrazovane. Prosečan uzrast žrtava u posmatranom periodu od 2010. do 2012. značajno se snižava, pa je tako u periodu 2002-2003. prosečna starost žrtava bila od 24-26 godina, dok je danas prosečna starost žrtava na nivou od 17-18 godina. Žene su u najvećem broju slučajeva žrtve seksualne eksploatacije. Osim Srbije, najčešće zemlje destinacija kod žena žrtava trgovine ljudima su Italija (i to severna Italija), a u skorije vreme često i Nemačka i Austrija. Kod muškaraca, najčešće zemlje destinacije su Rusija, zemlje bivšeg Sovjetskog Saveza i zemlje Bliskog istoka. Ovo stoji u vezi sa činjenicom da su muškarci (do sada) najčešće eksploatisani kao građevinski radnici. Karakteristično je, takođe, da u dosadašnjem periodu postoji znatno veći broj sumnji na radnu eksploataciju nego zvanično identifikovanih i procesuiranih slučajeva radne eksploatacije.

Ne postoji poseban mehanizam identifikacije žrtava među iregularnim migrantima i tražiocima azila u Srbiji, a do sada je zabeležen samo jedan slučaj u kom su dva deteta avganistanskog porekla prepoznata kao potencijalne žrtve trgovine ljudima. Povezivanje aktivnosti dva sistema – sistema koji se bavi migracijama i azilom i sistema koji se bavi borbom protiv trgovine ljudima – do nedavno se dešavalo samo sporadično i na nivou konkretnih projektnih aktivnosti.

Ne postoje posebna skloništa niti posebni programi za maloletne žrtve trgovine ljudima. Zbog toga se deca žrtve – kada povratak u porodicu nije moguć – smeštaju u skloništa za odrasle žrtve trgovine ljudima, u nespecijalizovana prihvatilišta za decu žrtve nasilja ili u domove za decu bez roditeljskog staranja.

HRVATSKA

Broj tražilaca azila u Hrvatskoj u 2012. godini bio je oko četiri puta veći nego u 2010: 1.036 osoba podnelo je zahtev za dobijanje azila (nasuprot 259 u 2010. godini). U istom periodu, broj registrovanih iregularnih migranata bio je nekoliko puta veći od broja tražilaca azila. Broj odobrenih statusa međunarodne zaštite bio je, pak, uglavnom na nivou ispod 1%: 4 u 2010, 4 u 2011. i 7 u 2012. godini.

*Projekat **Nisu na prodaju! Izgradnja konsenzusa o borbi protiv trgovine ljudima u Srbiji** realizovala je NVO ASTRA-www.astra.rs uz finansijsku podršku **Evropske unije** kroz Program Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava (EIDHR).*

Nacionalna struktura tražilaca azila ukazuje da je najveći broj tražilaca iz Avganistana.

TRGOVINA LJUDIMA. Hrvatska je usvojila četiri protokola za identifikaciju žrtava, nacionalne i transnacionalne referalne mehanizme. Međutim, identifikuje se konstantno veoma mali broj žrtava trgovine ljudima: od 2010. do 2012. ukupno 32 žrtve. Najveći broj žrtava zabeležen je 2002. godine kada je identifikovano 19 osoba. Od 2007. godine, domaći državljani čine većinu identifikovanih žrtava. Ovaj paradoks malih brojeva nameće – retoričko, ali supstancijalno – pitanje (koje nije aktuelno samo u Hrvatskoj): ako su na osnovu zvaničnih statistika brojevi toliko mali, da li problem trgovine ljudima uopšte postoji?

4) NOVI TRAŽIOCI AZILA IZ SRBIJE

Nakon vizne liberalizacije za putovanja u zemlje Evropske unije, dakle, već od 2010. godine, u određenim državama članicama Evropske unije zabeležen je izraziti porast tražilaca azila iz Srbije. Svi relevantni akteri (državni organi zemalja prijema, državni organi Srbije i veći broj relevantnih nevladinih organizacija) dele mišljenje da je najveći broj ovih zahteva neosnovan, ali se stiče jasan utisak da ne postoji zajedničko razumevanje stvarnih uzroka ovog problema. Republika Srbija je još 2010. godine, u dogovoru sa institucijama Evropske unije, uvela prve administrativne mere koje su podrazumevale nova ovlašćenja službenika granične policije da sprovode strožije i ciljane kontrole građana Srbije koji putuju u države Evropske unije. Ovo je, iz ugla poštovanja osnovnih standarda ljudskih prava, ocenjeno problematičnim, ali se sa sprovođenjem novih mera kontrole putnika prema zemljama EU ipak nastavilo. Podaci iz 2011. godine ukazivali su da su preduzete mere moguće proizvele izvestan efekat: broj tražilaca azila iz Srbije u EU27 pao je na 13.980 (sa 17.715, koliko je iznosio u 2010. godini), mada je i taj broj bio znatno veći od onog zabeleženog u 2009. godini, pre ukidanja viznog režima (5.290). Međutim, razvoj situacije u 2012. godini (i stalni rast broja tražilaca azila od juna do oktobra 2012) dodatno je i jasno pokazao da mere administrativne prirode kakve je preduzimala Republika Srbija ne mogu biti pravi odgovor na pojavu povećanog broja tražilaca azila iz Srbije, jer je sasvim očigledno reč o društvenom fenomenu koji stoji u bliskoj vezi sa siromaštvom i socijalnom isključenošću u onim zajednicama iz kojih dolazi najveći broj tražilaca azila. Odgovor, dakle, koji ne uključuje adekvatnu socijalnu intervenciju ne može razrešiti ovaj problem. (Iako još nepotpuni, podaci Eurostata za 2012. godinu pokazuju da je broj tražilaca azila iz Srbije premašio brojku od 18.540 zahteva.)

U okviru ovog migratornog trenda koji traje već pune tri godine, tek su u poslednje vreme zabeleženi prvi slučajevi trgovine ljudima. Takođe, nisu nam poznati eventualni slučajevi trgovine ljudima među osobama koje su vraćene u Srbiju kroz

proces readmisije. Ovi podaci ponovo ukazuju na potrebu za širenjem edukacija o trgovini ljudima i identifikovanju žrtava trgovine ljudima, kako među policijskim i drugim državnim službenicima koji mogu doći u kontakt sa (potencijalnim) žrtvama trgovine ljudima, tako i među nevladinim organizacijama koje rade sa ljudima izloženim povišenom riziku od trgovine ljudima.

Sveobuhvatan odgovor na problem visokog broja tražilaca azila iz Srbije treba da uključi širenje znanja o pravima migranata i promovisanje tih prava, te povećavanje znanja i širenje informacija zasnovanih na činjenicama o tražiocima azila iz Srbije i stvarnim razlozima njihovih migracija ka zemljama Evropske unije. Pravo pitanje je: šta država treba da učini?

Moguće rešavanje ovog problema u dijalogu sa zemljama Evropske unije u velikoj meri biva ograničeno i otežano prirodom evropskih migracionih politika, koje su dominantno restriktivne i često pod uticajem populističkog političkog diskursa koji je izrazito kritičan prema imigraciji, posebno prema imigrantima iz kulturalno različitih sredina. Tipično je za evropske migracione politike da stoje na pozicijama „odbrane” od iregularnih migracionih tokova, dok regularne radne imigracijske tokove uglavnom ograničavaju na visokoobrazovane imigrante i imigrante sa specifičnim kvalifikacijama. Međutim, teško je zamisliti da se pritisak iregularnih migranata na spoljne granice Evropske unije može smanjiti bez promene evropske migracione politike, na način koji bi olakšao uslove za boravak i rad stranaca.

S druge strane, postoji jasna potreba za unapređenjem procedura koje bi mogle dovesti do poboljšane identifikacije žrtava trgovine ljudima u okviru migracijskih tokova kojima se kreću novi tražioci azila iz Srbije. U tom kontekstu, potrebne su i dodatne obuke za prepoznavanje žrtava trgovine ljudima među službenicima koji rade sa povratnicima iz procesa readmisije, u različitim fazama tog procesa, na nacionalnom i lokalnom nivou.

5) POVRATAK ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA U SRBIJU

ASTRA se prilikom organizacije i realizacije povratka državljana i državljanke Srbije koji su identifikovani kao žrtve trgovine ljudima u inostranstvu, najčešće uključuje po pozivu nevladinih organizacija koje su obavile identifikaciju ili koje su učestvovala u pružanju pomoći, ili po pozivu nekog državnog aktera iz zemlje destinacije.

Obično akteri koji su uključeni u ovaj proces u stranoj zemlji uz asistenciju ASTRE rade na pribavljanju i pripremi potrebne dokumentacije. Pored toga, predstavnice ASTRE uspostavljaju direktan kontakt sa žrtvom i dogovaraju se o pojedinostima povratka – pod uslovom da ona želi da se vrati. O povratku se obavezno obaveštava i policija kako bi se izvršila procena bezbednosti. Kao izrazito slaba karika u mreži

*Projekat **Nisu na prodaju! Izgradnja konsenzusa o borbi protiv trgovine ljudima u Srbiji** realizovala je NVO ASTRA-www.astra.rs uz finansijsku podršku **Evropske unije** kroz Program Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava (EIDHR).*

aktera koji su uključeni u različite aktivnosti u vezi sa povratkom žrtve trgovine ljudima pojavljuju se konzulati i ambasade Republike Srbije u zemljama destinacije. Iskustva ASTRE i drugih relevantnih aktera u Srbiji, u vezi sa ostvarenim komunikacijama sa konzulatima i ambasadama Republike Srbije, redovno su negativna, a ponašanje službenika tih konzulata i ambasada obično se ocenjuje kao problematično: njihov angažman je često nedovoljan, a informacije koje pružaju pogrešne. Konzulati i ambasade, po opštoj oceni, očigledno ne prepoznaju važnost svoje uloge i ne razumeju značaj poštovanja određenih bezbedonosnih procedura.

6) MEHANIZAM IDENTIFIKACIJE I UPUĆIVANJA – PRIMER RUMUNIJE

Nakon što je 2006. godine osnovana Nacionalna agencija za borbu protiv trgovine ljudima i usvojena Nacionalna strategija borbe protiv trgovine ljudima, u 2007. godini Rumunija je uspostavila nacionalni mehanizam identifikacije i upućivanja žrtava trgovine ljudima. Mehanizam predviđa precizno definisane nadležnosti različitih aktera u procedurama upućivanja i repatrijacije žrtava, zavisno od toga koja institucija je izvršila identifikaciju i kakav je pravni status žrtve. Različite odgovornosti relevantnih aktera predviđene su u sledećim situacijama: A. kada je žrtva rumunski/a državljanin/ka identifikovan/a od strane rumunskih policijskih ili organa tužilaštva; B. kada je žrtva rumunski/a državljanin/ka upućen/a i vraćen/a u zemlju od strane Međunarodne organizacije za migracije; C. kada je žrtva rumunski/a državljanin/ka identifikovan/a i vraćen/a u zemlju od strane međunarodne nevladine organizacije i upućen/a na nevladinu organizaciju u Rumuniji; D. kada je žrtva rumunski/a državljanin/ka identifikovan/a od strane rumunske ambasade ili konzulata u zemlji destinacije; E. kada je žrtva strani/a državljanin/ka identifikovan/a od strane rumunskih policijskih ili organa tužilaštva; F. kada je žrtva maloletnik/ca identifikovan/a od strane rumunskih policijskih ili organa tužilaštva (državljanin/ka Rumunije ili strani/a državljanin/ka). Uvođenje ovog mehanizma i definisanje svih pomenutih procedura znatno je unapredilo položaj žrtava trgovine ljudima, odnosno, u prvom redu, onemogućilo da žrtve budu deportovane, a da im se ne pruži nikakva pomoć ili da budu kažnjene za prekršaje ili manja krivična dela povezana sa situacijom eksploatacije.

7) TRGOVINA MIGRANTIMA RADI RADNE EKSPLOATACIJE – NAUČENE LEKCIJE IZ IRSKE

Odredbe radnog zakonodavstva u vezi sa zapošljavanjem stranaca mogu olakšavati i biti plodno tle za radnu eksploataciju migranata. Sistem izdavanja radnih dozvola može pogodovati eksploataciji radnih migranata, kada je takav da strani radnik

Projekat Nisu na prodaju! Izgradnja konsenzusa o borbi protiv trgovine ljudima u Srbiji realizovala je NVO ASTRA-www.astra.rs uz finansijsku podršku Evropske unije kroz Program Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava (EIDHR).

praktično ne može promeniti posao i poslodavca, pošto radna dozvola važi jedino za zapošljavanje na konkretnom poslu kod jednog određenog poslodavca. Zato je, radi sprečavanja radne eksploatacije, veoma važno da postoji nezavisno praćenje ostvarivanja radnih prava migranata.

Rad nevladinih organizacija, pored ovoga, treba da bude usmeren ka zagovaranju za odgovarajuće izmene radnog zakonodavstva, ali je jednako važno i raditi sa samim radnim migrantima, posebno u neregulisanim sektorima zapošljavanja – podsticati njihovo organizovanje, njihovu vidljivost i vidljivost njihovih problema, i njihovu sposobnost da izađu u javnost, govore o svojim problemima i zastupaju svoja prava. Migranti bez validnih dokumenata se takođe mogu organizovati i tražiti svoja prava. Štaviše, takav rad sa migrantima bez dokumenata i njihov izlazak „iz podzemlja” posebno su važni.

Kako bi se unapredila prava radnih migranata, važno je raditi na regulisanju (regularizaciji) zapošljavanja u sektorima u kojima je tzv. ranjiva zaposlenost najprisutnija i u kojima se radni migranti često zapošljavaju. U tom smislu, važno je takođe i uvođenje sindikalnog organizovanja. Organizovane radne migrante treba povezivati sa sindikatima i raditi na izgrađivanju savezništva i sa sindikatima i sa organizacijama poslodavaca, na način da interesi i jednih i drugih budu prepoznati.

Iregularne migracije i rast broja iregularnih migranata u nekom području često mogu biti posledica pogrešne ili loše vođene migracione politike. Rešenja tada treba tražiti u stvaranju mogućnosti da iregularni migranti izađu iz svog neregularnog statusa, odnosno da steknu odgovarajući regularan status, u skladu sa standardima ljudskih prava. Adekvatna rešenja moraju biti zasnovana na razumevanju stvarnih uzroka iregularnih migracija i nastojanju da se ti uzroci otklone. Posebnu pažnju treba pokloniti činjenici da se iregularni migranti po pravilu nalaze u situaciji socijalne isključenosti i da su suočeni sa izrazito prisutnim rizicima od eksploatacije.

Nasuprot tome, prema mišljenju MRCI, Evropska unija još uvek u velikoj meri blokira legalne mogućnosti zapošljavanja stranaca, čime zapravo podstiče irregularne migracije, krijumčarenje ljudi i trgovinu ljudima.

Problem iregularnih radnih migranata potrebno je rešavati u kontekstu tržišta rada i radnih prava, umesto jedino u kontekstu kontrole državnih granica. Situacija u Irskoj, gde prema procenama trenutno boravi oko 30.000 iregularnih migranata, pokazuje da je problem visokog broja iregularnih radnih migranata u velikoj meri posledica nedostatka mera i propisa koji bi na adekvatan način podržali potrebu tržišta rada za inostranom radnom snagom u određenim sektorima. Dok takva

*Projekat **Nisu na prodaju! Izgradnja konsenzusa o borbi protiv trgovine ljudima u Srbiji** realizovala je NVO ASTRA-www.astra.rs uz finansijsku podršku **Evropske unije** kroz Program Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava (EIDHR).*

potreba nesumnjivo postoji, sistem i dalje ne podržava zapošljavanje niskokvalifikovanih migranata, pa je skoro nemoguće regularno se zaposliti na niskokvalifikovanim poslovima u građevinarstvu, ugostiteljstvu i nekim drugim sektorima. Rešenje, u takvoj situaciji, načelno treba tražiti u integraciji iregularnih radnih migranata u regularno tržište rada.

Važno je da u svakoj državi postoje okolnosti koje će iregularnim migrantima omogućavati da potraže zaštitu svojih ljudskih prava, a da žrtve trgovine ljudima nisu izložene riziku od proganjanja, tj. riziku da budu identifikovane i osuđene kao iregularni migranti. Pristup pravdi treba da bude jednak za sve strance, bez obzira na njihov pravni status. Omogućavanje pristupa pravdi za žrtve trgovine ljudima, posebno, šalje jasnu poruku trgovcima ljudima i obeshrabruje njihove aktivnosti.

U radu sa iregularnim migrantima treba uvažavati njihove jezičke i kulturalne posebnosti. Radi prevladavanja poteškoća u komunikaciji i u svrhu uspostavljanja poverenja, preporučljivo je koristiti usluge posrednika (sa odgovarajućim znanjem jezika, na primer) i razvijati „peer-to-peer“ pristup.

Osnovni oblici i početne aktivnosti u radu sa iregularnim migrantima treba najpre da omogućе odgovarajuću podršku i podizanje njihove svesnosti o pravima koja im pripadaju. Pristup uslugama je od ključne važnosti. Ukoliko su usluge podrške usklađene sa najvažnijim realnim potrebama žrtava trgovine ljudima, odnosno iregularnih migranata u situacijama socijalne isključenosti i visokog rizika od eksploatacije, to će pozitivno uticati na njihovu spremnost da potraže pomoć.

Urednica:

Irena Korićanac, NVO ASTRA

Autor:

Siniša Volarević, NVO Grupa 484

Saradnice:

Miroslava Jelačić, NVO Grupa 484

Tamara Vukasović, NVO ASTRA

Ivana Radović, NVO ASTRA

NVO ASTRA – Akcija protiv trgovine ljudima

www.astra.rs

011 785 0001

astra@astra.rs

Napomena:

Sadržaj ovog dokumenta je isključivo odgovornost NVO ASTRA i ne predstavlja nužno stavove Evropske unije

Projekat Nisu na prodaju! Izgradnja konsenzusa o borbi protiv trgovine ljudima u Srbiji realizovala je NVO ASTRA-www.astra.rs uz finansijsku podršku Evropske unije kroz Program Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava (EIDHR).